

1892-04-09

AFSENDER

Jens Ferdinand Willumsen

MODTAGER

Emil Hannover

FAKTA

Dokumenttype:

Brev

Sprog:

Dansk

Dateringsbegrundelse:

Datering i brev

Omtalte personer:

Johan Rohde

Arkivplacering:

Den Hirschsprungske Samling

Andre referencer:

For en gennemgang af konflikten mellem Willumsen på den ene side og Hannover og Rohde på den anden omkring Willumsens tekstbidrag til Den Fries udstillingskatalog, se Peder Rasmussen: "Familie på træben. Om J.F. Willumsens Familievase", Peder Rasmussen og Aristo Bogforlag 2016, s. 172-183. Se desuden Hannovers og Rohdes brevvekslinger i marts måned 1892.

DOKUMENTINDHOLD

Willumsen søger at afværge en polemik som den, hans radering "Frugtbarehed" affødte det foregående år på Den frie Udstilling. Han har derfor møjsommeligt skrevet værkintrouktioner til kataloget, der forklarer hans bidrag til årets udstilling. Men hans tekster er ikke som forventet gennemgået og redigeret af Emil Hannover: Til hans udtrykte utilfredshed er de rettere blevet "beskaaren af Rohde". Willumsen føler sig censureret og respektløst behandlet og vil få teksterne publiceret andetsteds, hvis ikke Rohde får dem i trykken straks i Willumsens senest godkendte form. Teksterne har rejst flere spørgsmål fra Hannover, og den midterste part af brevet har Willumsen derfor helliget en lang redegørelse, kun tiltænkt ham, for sit kunstsyn og sin praksis.

TRANSSKRIFTION

9 April 1892

Kjære Hannover

Hvor forbauset blev jeg ikke ved at modtage Brev fra Dem, jeg troede at den Sag forlænge siden var gaaet i Orden og de trykte Kommentarer ... vare lagde frem. det skal altsaa ikke blive opnaaet forinden et længere Tidsrum igjen.

Da jeg først sendte Dem Kommentarerne havde jeg ventet at faa den Hjælp, som mit Skriveri trængte til, fra Dem og ikke at være beskaaren af Rohde;¹ der var mere en[d] Tid nok til at diskutere 1 eller 2 Gange forinden Katalogens Trykning. de Forsyndelser mod det danske Sprog som de paapeger, var netop dem mellem de mange som ved deres Bistand skulde være blevne rettede.

Mine Meninger og Forklaringer burde staa for min egen Regning og Riciko, ligesom Produkterne af mine Meninger, nemlig Billederne. Billederne og Kommentarerne hænge saa nøje sammen i det mindste i den første Del af min Kampperiode at de ikke kan skilles, saaledes at Billederne maa forklare det som ikke forstaaes i Kommen-

tarerne eller omvendt. Jeg agter i Fremtiden af forklare mine Arbejder paa en lignende ... men mere fuldkommen Maade (Erfaringen hjælper mig dertil) ledsaget tillige af en Kritik som er velvillig, hvor jeg mener at have opnaaet det jeg har tilstræbt, og paapegende de ... Mangler som jeg ikke indtil da har kunnet afhjælpe[.]

[2]

Den sammentrængte Form, som mine Kommentarer, fra Oprindelsen, har faaet, da de vare bestemte for en Katalog, gjør dem naturligvis vanskeligere for mig at skrive og for andre at forstaa, dog vilde det vel aldrig være nødvendig at forklare Forklaringer lige ned til Kunstfilosofiens A.B.C.

De maa altsaa saa allerede have forstaaet, at min Hensigt om at lade Trykningen foregaa er fuldstændig urokket. i hvor høj Grad De end har til Hensigt at ødelægge Forfatteren Willumsen, ... han vil aldrig komme til at staa over for Publikum som andet end Maleren der forklarer.

Jeg skal nu rent privat os to imellem (imellem os to privat) søge at forklare Dem de Ting som De ikke forstaar.

Naturstudier, jeg tilføjer "alm. Naturstudie"[sic] til de to Billeder som jeg som en Farvefotografikasse har været et eller andet Sted henne og taget ... lige midt i hele den øvrige Udvikling, et Slags Fejlgreb altsaa.

Billedhuggerformning i et Maleri er ligesaa forkastelig som Billedhuggerstillingen hvor Tyngdepunktet ikke maa falde uden for (en tænkt Plint i Maleriet) Plinten (dette sidste exister[er] virkelig i de

[3]

fleste Malerier)[.] Stenbryderne er ikke længer. Malerier det er en Overgang til eller Mellemtning af Mal af Maleri og Relief. (Jeg mener ikke den nøje Udformning af Detaillerne med Penslen). Fladearealernes Illumination forstaar man ved at se paa Maleriet, og maa tage Ordet derefter. (sorte Flader danner hvide Rande og omvendt, er af min egen Opfindelse og som ikke er omtalt i nogen Lærebog)[.]

Med Bretagnekonernes vandrette Linier mener jeg at jeg har fremstillet saa mange vandrette Linier som der var muligt at faa med efter de levende Koner; medens jeg sløjfer saa mange lodrette som jeg kan; som bekendt hjælper [vandret skravering] til at trække danne en horisontal Bevægelse hvorimod [lodret skravering] hjælper til vertikal dito.

Fødderne betegne ved at træde paa hinanden en evig Stabilitet, thi det Menneske som de tilhører er ude af Stand til at bevæge sig paa naturlig Måde.

Udviklet og uudviklet. Stil og Natur[.]

Det er min overbevisning at Stil er "Udviklet" i Forhold til Natur, jeg har det ikke alene fra min egen Udvikling men fra forskellige Perioder i Kunsthistorien; derfor siger jeg: jeg lader det være Forholdet o.s.v.

[4]

En Kunst som bestaar ved sine Led stillet op osv. maa De kunne forstaa som Modsætning til den imiterende Kunst. Det er ikke hensigten med en Kirkes ydre ..., at forestille noget eksisterende fra Naturens Haand, det er en Kunstart som er dannet fuldstændig af Menneske Hjerne (der er ganske vist benyttet Plante

ornamentik ofte)

Smagen (Kunsten) vises i Sammenstillingen af de forud eksisterende dannede Bestanddele hvortil er føjet de ny af Kunstneren opfundne; jeg i det mindste ler, naar jeg i Bethovens pastorale Symfoni hører, midt i en Fletning af benyttede og opfundne Led, en Imitation af en Nattergals Røst Sang.

Teknisk gode eller ej: jeg ved ikke hvad mine Kunstfæller tænker om den Sag; jeg har efterhaanden fjærnet mig fra dem selv, og fra deres Kunst, jeg løber nu ud i en anden Retning; men jeg mener det, jeg siger.

i N 2. Indtrykket af det urolige Liv? Ja!

Deres kortstammede Proportioner hjælper som til ved det ovenfor forklarede [vandret skravering] at fremme horisontal Bevægelse.

[5]

Montagnes Russes² er selv, selve, det er naturligvis et Slags Ordspil; men jeg mener at mit Billede er Indehaver af den samme Aand som ... Etablissementet har, og ikke forestiller den, og deraf mener jeg at have Ret til at udtrykke mig saaledes[.] Og som jeg skriver til Slut, det samme som De ogsaa skriver, er det kun de rent praktiske Ting der kan forklares, min (kunstneriske) Anelse; Følelse o.s.v., maa ved Kunstproduktet som Mellemmand Folk selv søge at forstaa, tillige da der ligger saa mange ting[,] gode og daarlige skulde for mig selv, og som jeg deraf ikke kan forklare.

—

Hvad Forholdet mellem mig og den fri Udstilling angaar, saa ved jeg ikke, om den taber ved at miste

eller jeg taber ved ikke at udstille
der; i det mindste har jeg jeg dannet
en god Reklameplakat³ som jeg ikke
har tjent noget ved og som jeg i det mindste
kunde blive takket for, ved at blive
respecteret — der er ogsaa andre
Maader at udstille paa ikkesandt.
— At Folk beklager sig over ikke at

[6]

kunne forstaa Katalogen, kan jeg
godt begribe da der er Punkter i den
jeg heller ikke forstaar.

Rohde som jeg har sendt de
sidste Kommentarer vil nok besørge
dem trykkede saa hurtig som muligt.
Jeg ønsker ikke at den Sag trækker længere
i Langdrag; jeg vil bliver vel ikke være nød
til at lade dem (Kommentarerne)
gaa over i fremmede Folks Hænder for
at faa mine Ønsker satte gennem.

Deres

J. F. Willumsen

I det Hele taget synes det som om
det ikke var værd at udstille mere i
Danmark, den Sympati jeg har faaet
har været saa ringe at det ikke har
været Umagen værd, hvorimod jeg har
opnaaet at faa mine Forældre saa stærkt
i mod mig, at de fuldstændig slaar Haanden
af mig i et forfær[de]ligt Tordenbrev, som
der intet er at stille op med.

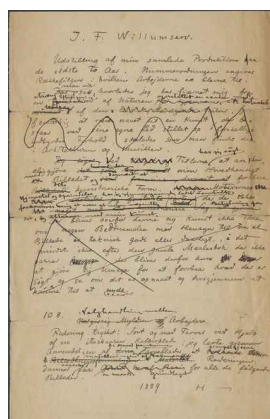
W

¹ Fra et dokument i Hannovers arkiv fremgår det, at den hårdhændede korrektur er i Hannovers hånd, jf. det her viste tekstudkast med overskriften "J.F. Willumsen".

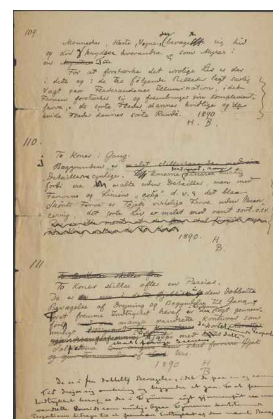
² Fransk for rutsjebane.

³ Willumsen stod bag Den frie Udstillings plakat det år. En udgave af plakaten er desværre ikke fundet pt.

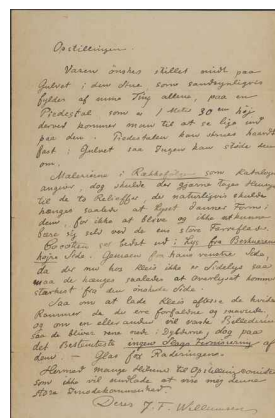
OMTALTE VÆRKER

En version af Willumsens værkintroduktioner med Hannovers håndfaste korrektur tiltænkt Den frie Udstillings katalog 1892. Dokumentet er udateret og findes i Hannovers brevarkiv, Den Hirschsprungske Samling.

En version af Willumsens værkintroduktioner med Hannovers håndfaste korrektur tiltænkt Den frie Udstillings katalog 1892. Dokumentet er udateret og findes i Hannovers brevarkiv, Den Hirschsprungske Samling.

En side, hvor Willumsen redegør for den ønskede opstilling af sine værker på Den frie Udstilling, 1892. Dokumentet er udateret og findes i Hannovers brevarkiv, Den Hirschsprungske Samling.

Kære Hanne. 9 April 1892

Hvor forbauset blev jeg ikke ved at
mottage Brev fra Dem, jeg troede at
den Sag forelængede siden var gaaet i Ordre
og de trykte Kommentarer ~~for~~^{altsaa} ~~for~~ vare
lagde frem. det skal ikke blive opnaaet
forinden et længere Tidsrum igennem.

Da jeg først sendte Dem Kommentarerne
havde jeg ventet at faa den Hjælp, som
mit Skriveri trængte til, fra Dem og
ikke at være bleven berhaaret af Rødder.
der var mere en Tid nok til at diskutere
1 eller 2 Gange forinden Katalogens Trykning.
de Forsynelser mod det danske Sprog
som de paapeger var netop ~~den~~ mellem
de mange som deres Bistand skulde
have været være blivne rettet.

Mine Meninger og mine Forklaringes Punkt
staa for min egen Regning og Risiko, ligesom
Produktene af ^{den} Meninger nemlig Billederne.
Billederne og Kommentarerne hange saa
nøje sammen i det mindste i ~~den~~^{den} første
Del af min Kampperiode at de ikke kan
skilles, saaledes at Billederne maa for-
blive det som ikke forståes i Kommen-
tarerne eller omvendt. Jeg agter i frem-
tiden at forklare mine Arbejder paa
en lignende (men mere fuldstændig Maade
(Erfaringen hjælper mig dertil) ledsaget tillige
af en Risiko som er velvillig, hvor jeg mener
at have opnaaet det jeg har tilstræbt, og
paapegender de ~~de~~ Mangler som jeg ikke
indtil da har kunnet afhjælpe.

Den saamentrængte Tom, som min
Kommentarer, fra Oprindelsen, har faaet
da de vare bestemte for en Katalog,
gjør dem naturligvis vanskeliggere for
mig at skrive og for andre at forstaa,
dog vilde det vel aldrig være nødvendigt
at forklare Forklaringen lige ned til Kunst-
filosofiens A.B.C.

De maa ~~altsaa~~ ~~maa~~ allerede have
forstaaet, at min Hensigt om at lade
Trykningen foregaa ^{og} fuldstændig urobt.
i hvor høj en Grad de ^{end} har til Hensigt at
ødelægge Forfatteren Willum, ~~jeg~~
han vil aldrig komme til at staa over
for Publikum som andet end Maleren
der forklarer.

Jeg skal nu rent privat os to
imellem (imellem os to privat) sige
at forklare Dem de Ting som De ikke
forstaa.

Naturstudier jeg tilføjer "alm. Natur-
studie" til de to Billeder ~~som~~ jeg
som en Farvefotografikane har været
et eller andet sted henne og taget ~~no~~
lige ~~anset~~ i hele den øvrige Udvikling,
et Stages ~~Indgreb~~ ^{Fejllæg} altsaa.

Billedkuggeformig i et Maleri et
ligesaa forhastelig som Billedkuggevilluigen
hvor Tyngdepunktet ikke maa falde uden
for ~~Plinten~~ (dette sidste existerer virkelig i de
^{Zenit Point i Maleriet})

flereste Maleriet) Stenbryderne er ikke
længere. Maleriet det er en ~~Overgang~~
~~til~~ Mellemling af Maleri
og Relief. (jeg mener ikke den nøje
Udførelse af Detaillene med Penslen)

Fladmaalerens Illumination forstaas
man ved at se paa Maleriet, og
maa tage Ordet deraf. (sorte Flader
danner hvide Rander og omvendt, og af
min egen Opfindelse som ikke er omtalt
i nogen Lærebog)

Med Bretagnehornenes vandrette Linier
mener jeg at jeg ^{har} fremstillet saa mange
vandrette Linier som du var uenligt at
gaa med efter de lavende Røder; medens
jeg sløjfer saa mange lodrette som jeg kan
som betygender hjælper til at træde
saa en horizontal Bevægelse hvormod
hjælper til vertikal dets.

Følgelig betegne ved at træde paa hin-
anden en evig Stabilitet, thi det Menneske
som de Tilkøber er ude af Stand til at bevæge
sig paa naturlig Maade.

Udviklet og udviklet. Stil og Natur
det er min Overbevisning at Stil er "Udviklet"
i Forhold til Natur, jeg har det ikke alene
fra min egen Udvikling men fra forskellige
Tider i Kunsthistorien; derfor siger jeg: jeg
lader det være Forholdet o.s.v.

En Kunst som bestaar ved sine Lert
stillet op o s i. maa de kunne
forstaa som Imitation til den
imiterende Kunst. Det er ikke Hensig-
tens med en Kirkes ydre ~~stik~~, at forestille
noget eksisterende fra Naturens Haand, det
er en Kunst som er dannet fuldstæn-
dig af Mennesker Hjerne (^{der er ganske vist} benyttet Plante
ornamentik o s i)

Imagew (Kunsten) vires i Sammenstillinger
af de fornu eksisterende saanne Bestand-
dele hvortil er føjet de ny af Kunstneren
opfundne; jeg i det mindste her, naar
jeg i Bethorens pastorale Symfoni høres,
midt i en Feltning af benyttede og opfundne
Lid, en Imitation af en Nattegalts ~~Rind~~
Sang.

Technisk gode eller ej: jeg ved ikke
hvad mine Kunstfæller tænker om den
dag; jeg har efterhaanden fjernet mig fra
den selv, og fra deres Kunst, jeg søger
nu ud i en anden Retning; men jeg
mener det jeg siger.

i N. 2. Indtrykket af det urolige Liv? ja

Deres kortskaarne Proportioner hjælpe
som til ^{ind} det ovenfor forklarede $\equiv$ at
freemme horisontal Bevægelse.

Montagnes Russes er sels, selve,
det er naturligvis et Sags Ordspil;
men jeg mener at mine Billeder
er Indehaver af den samme Aand
som $\pm$ Etablissementet har, og ikke
forestilles den, og deraf mener jeg at
have Ret til at udtrykke mig saaledes

Og som jeg skriver til Sert, det
samme som De ogsaa skriver, er det
kun de rent praktiske Ting der kan for-
klares, min (kunstneriske) Anelse, Følelse
o.s.v., maa ved Kunstprodnakten som Hellebrand
Folk selv søge at forstå, tillige da der
ligger saa mange Ting gode og dårlige
skulte for mig selv, og som jeg deraf ikke
kan forklare.

Levas Forholdet mellem mig og
den fri Udstilling angaaer, saa ved
jeg ikke, ~~om~~ den tabes ved at miste
mig eller jeg tabes ved ikke at udstille
der; idetmindste har jeg ~~for~~ drunet
en god Reklameplakat som jeg ikke
har tjent noget ved og som jeg idetmindst
kunne blive fattet for, ved at blive
respekteret — det er ogsaa andre
Maader at udstille paa ikke andet —
— at Folk behlages sig over ikke at

kunne forstaa Katalogen, kan jeg
gott begribe da der er Punktet i den
jeg heller ikke forstaa.

Rohde som jeg har sendt de
sidste Kommentarer vil nok berøge
den trykkes saa hurtig som muligt,
jeg ønsker ikke at den dog trækker Længde
i Længde; jeg ~~vil~~^{bliver} vel ikke mere nød
til at lade den (Kommentar)
gaa over i fremmede Folks Hænder for
at faa mine Punkt sætte igjennem.

Deres

J. F. Willemsen

I det hele taget synes det som om
det ikke var værd at udtale mere i
Danmark, den Sympati jeg har faaet
har været saa ringe at det ikke har
været Almagens værd, hvorimod jeg har
opnaaet at faa mine Forældre saa stærkt
imod mig, at de fuldstændig slaaer Haanden
af mig i et forfærdeligt Forbubred, som
der intet er at stille op med.

W